

OVER DE LIEFDE IN HET ALGEMEEN

I

Wat is dan de liefde? Liefde (wij spreken hier natuurlijk van liefde tussen mensen) is een gevoel van welwillendheid ten opzichte van een ander persoon. Er is iets in die persoon wat mij bevalt, wat mij aantrekt, wat mij positief tegenover hem doet staan; ik ben op hem gericht. Het komt er niet op aan waarom hij mij behaagt – dat kan van alles zijn – maar in ieder geval is er iets in hem wat mij bevalt, waarom ik hem met innerlijk genoegen waarneem. Er is iets in hem wat voor mij een goed is, en het is de natuurlijke dispositie van de mens, in het goede behagen te hebben.

Liefde is dan een gevoel, en omdat het een gevoel is, is het iets van psychophysische aard; het doet ons psychisch aan, maar manifesteert zich ook uitwendig: in heel de houding, in heel het uiterlijk van de persoon komt de liefde naar buiten: in de uitdrukking van zijn gelaat, in zijn oogopslag, in zijn houding, in zijn bewegingen; in alles licht zijn sympathie voor de ander door. De liefde heeft haar eigen lichamelijke kant, haar eigen psychomotoriek, zoals men dat uitdrukt,

en in deze psychomotoriek wordt de liefde waargenomen. De liefde die uitsluitend geestelijk is, heeft die psychomotoriek, die lichamelijke kant niet; maar zodra het gevoel meeklinkt, treedt ook deze lichamelijke aandoening op. De wijze van uiting is uiteraard bij ieder mens verschillend; dit hangt van de algemene psychische dispositie en reactiewijze van de mens af: een vrouw zal de liefde anders tonen dan de man, bij haar zal de psychomotoriek vaak intenser en sneller zijn, maar zij is er bij de man niet minder. Hetzelfde verschil vindt men bij noordelijke en zuidelijke volken, maar nog eens: de lichamelijke kant ontbreekt nooit, wanneer er werkelijk liefdegevoel is.

Het typische kenmerk van de psychomotoriek van de liefde is de tederheid, die aan iedere uiting van liefde eigen is. Zij kan zich tonen in de wijze waarop men iemand aanziet, in de klank van de stem, in de woorden die men zegt, in de wijze waarop men streelt; het is moeilijk, in woorden te definiëren wat tederheid is; men kan het wel omschrijven. Wie teder is, beleeft de ander als iets liefs, iets goeds, iets moois, iets kostbaars; iets wat men heel zorgvuldig moet laten zijn zoals het is, omdat men er juist zoals het is, behagen in vindt. Wie teder is, neemt niets voor zichzelf, hij is met zijn gevoel geheel op de ander gericht en met de ander gelukkig; hij wil niets bereiken, maar alleen zijn in liefde; hij is eerbiedigend en

nooit agressief; de tederheid heeft alles wat men in de liefde zoekt; wat ook niet anders kan, want het is de liefde zelf in haar lichamelijke kant. Wie teder is, is lief, en wie lief is, is teder.

De liefde is dus een aandoening van het menselijk gevoel, en het is de meest fundamentele van alle menselijke gevoelsaandoeningen. Alle positieve gevoelens zijn op de liefde gebaseerd: verlangen, vertrouwen, hoop, genot, vreugde, blijheid gaan van de liefde uit, en vloeien er uit voort. En de negatieve gevoelens zijn reacties op het ontbreken van de liefde: als men afkeer heeft van een ander, betekent dat dat men geen liefde voor hem heeft; als men angstig of verdrietig is, ontbreekt het beminde goed enz. Liefde is de grondslag van heel het psychisch zieleleven; het is, om zo te zeggen, de grondtoon, waarop heel de harmonie van ons gevoelsleven is gebouwd, en hoe voller en warmer deze grondtoon is, des te schooner en verrukkender zal het lied zijn, dat uit ons leven opklinkt.

De sensitieve liefde* is de eerste aandoening van het menselijk gevoel en blijft als zodanig in deze sfeer. Men kan rusten in dit welbehagen, zoals bv. de moeder rust in het zien van haar baby:

* Wij verstaan hier onder 'sensitief' alles wat tot het gevoelsleven behoort, alle gevoelsuitingen derhalve, en niet alleen de heftige, zoals het woord in de psychiatrische literatuur soms gebruikt wordt. Waar wij hier het gevoelsmatige juist tegenover het geestelijke stellen, moeten wij het woord 'sensitief' wel in deze algemene betekenis nemen.

het liefdegevoel is een goed voor de menselijke natuur en schenkt als zodanig een menselijke bevrediging. Het kan zich ook ontwikkelen in de eigen sfeer, en wij zullen hieronder zien, hoe deze ontwikkeling verloopt; maar zij schakelt niet noodzakelijk een activiteit van de ziel in een ander vlak in. Dat kan wel gebeuren, wanneer men door liefde gedreven iets verder wil bereiken, een geschenk wil geven bv. Dan doet men iets *uit* liefde, maar de liefde zelf is dat niet. Op zichzelf genomen ligt het natuurlijk geheel in de lijn van de liefde, dat deze activiteit, indien er aanleiding voor is, ingeschakeld wordt: als men van iemand houdt, wil men hem goed doen; deze activiteit is dan aan de liefde gesubordineerd. Het hangt echter geheel van de subjectieve dispositie van de persoon af, of deze inschakeling gemakkelijk en snel zal geschieden. Hoe meer iemand actief is ingesteld, hoe spoediger men tot een 'doen' zal gedreven worden. Indien de natuurlijke activiteit bij iemand overmatig gaat optreden, zal het liefdegevoel zelfs in het gedrang komen: dan zal het 'willen doen', het 'iets willen bereiken' zo vlug intreden, dat het liefdegevoel zelf geen gelegenheid krijgt, zich te ontplooien. Daardoor treden dan ook niet de normaal-natuurlijke gevolgen van het liefdegevoel in, die wij hieronder zullen beschrijven en die juist het geluk van de liefde uitmaken.

De invloed van de psychische dispositie van het

subject in deze is daarom oorzaak dat bij de man in het algemeen spoediger een door het liefdegevoel wel gewekte, maar toch daarvan onderscheiden activiteit zal optreden dan bij de vrouw, omdat bij de man het door eigen activiteit iets willen bereiken meer het zieleleven domineert dan bij de vrouw. De vrouw verlangt het even goed, maar de ontwikkeling blijft bij haar eerder in de gevoelssfeer zelf.*

Geestelijk hangt met dit onderscheid ook het verschil tussen actief en contemplatief leven samen. Het contemplatieve leven vordert de rust in liefde in het beminde object, in God, in Christus. Maar deze bovennatuurlijke rust veronderstelt dat men natuurlijkerwijze rust in liefde kan ervaren, en niet door nuttigheidsstreving, door iets te willen bereiken, in die rust wordt gestoord. Misschien dat hierdoor ook verklaard wordt, dat vrouwen klaarblijkelijk het contemplatieve leven gemakkelijker beleven dan mannen.

II

Wij hebben nu gezien wat liefde is; wij gaan nu verder en vragen, hoe de liefde zich uit.

* Evenzeer ligt, naar het ons voorkomt, hier een verschil tussen de oosterse en de westerse mentaliteit; de oosterling verwijlt meer bij het gevoel, de westerling heeft daar geen rust voor, maar wordt meer onmiddellijk tot activiteit gedreven.